

Чирук Святослав Володимирович,
кандидат історичних наук,
в.о. заступника директора з наукової роботи
Комунального підприємства «Музей історії Дніпра»
Дніпровської міської ради,
доцент кафедри філософії і педагогіки
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»,
докторант кафедри історії України
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
orcid.org/0000-0002-7008-4110
sczyruk@gmail.com

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В СТАРОМУ КОДАКУ В 1764 РОЦІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СПОВІДНОГО РОЗПИСУ)

Метою статті є оцінювання історико-демографічної ситуації в поселенні Старий Кодак станом на 1764 рік на основі сповідного розпису Старокодацької хрестової наміснії. Попри наявність значної історіографії з історії фортеці Старого Кодак, дослідження, присвячені самому населеному пункту та його демографічній історії, практично відсутні, а наявна інформація є спорадичною. В основу дослідження покладено сповідний розпис за 1764 рік. Автор доходить висновку, що загалом склад населення Старого Кодак, а також загальні тенденції в динаміці народжуваності та шлюбності збігаються з відповідними показниками інших населених пунктів Кодаської та Самарської паланок цього часу. У демографічній структурі населення, а також динаміці народжуваності й шлюбності помітний значний негативний вплив російсько-турецької війни 1735–1739 років. Помітною є нестача чоловіків, народжених між 1735 та 1749 роками, хоча загалом коефіцієнт співвідношення статей був досить збалансованим (коефіцієнт співвідношення статей 96). На шлюбність і народжуваність значною мірою вплинула післявоєнна криза 1739–1748 рр. Протягом 1739–1745 рр. коефіцієнти шлюбності були вдвічі нижчими, ніж протягом наступних років (3% замість 6%). Коефіцієнти народжуваності відреагували на кризу з відставанням. Протягом 1741–1748 рр. вони також були вдвічі меншими за звичайний рівень (20% проти 40%). Рівень народжуваності в Старому Кодак (40%) є високим за сучасними мірками, але загалом був нормальним для цього періоду й навіть нижчим, ніж у Гетьманщині (45%). Показники народжуваності, у тому числі сумарні коефіцієнти народжуваності (коефіцієнт 6), у Старому Кодак збігалися з іншими старими та великими населеними пунктами на теренах Війська Запорізького Низового, але були меншими, ніж у нових поселеннях (Кам'янському й Кам'янці Старожитній). Середній вік укладання шлюбів дорівнював 25,9 року у чоловіків і 19,6 року у жінок і був досить низьким порівняно з іншими поселеннями паланки. Особливістю Старого Кодак з погляду шлюбності був доволі пізній вік настання 100% шлюбності серед чоловічого населення (45–49 років).

Ключові слова: історична демографія, Запорізька Січ, українське козацтво, народжуваність, шлюбність, Південна Україна.

Chyruk Sviatoslav,
Candidate of Historical Sciences,
Acting Deputy Director for Research Municipal Enterprise
“Museum of Dnipro City History” Dnipro City Council,
Associate Professor at the Department of Philosophy and Pedagogy
Dnipro University of Technology,
Doctoral Student at the Department of History of Ukraine
Oles Honchar Dnipro National University
orcid.org/0000-0002-7008-4110
sczyruk@gmail.com

DEMOGRAPHIC SITUATION IN STARYI KODAK IN 1764 YEAR (BY THE CONFESSIONAL LIST MATERIALS)

The aim of the article is to estimate historical-demographic situation in the settlement Staryi Kodak (Old Kodak) on the base of Confessional list of Staryi Kodak cross substitute in 1764 year. Despite the presence of a large historiography about history of Staryi Kodak fortress, researches about history of the settlement and it's demographic history there are almost absent and information what we have on this topic is sporadic. The research was based on the confessional list of Staryi Kodak cross substitute by 1764 year. Author makes the conclusion that population composition of Staryi Kodak, marriages rates and birth rates trends were close to the same indicators for other settlements in Kodatska and Samarska palankas for the same period. There was indicated a significant negative influence of Russian-Turkish war 1735–1739 years on population composition, birth and marriage rates. Lack of males born between 1735 and 1749 years is signally in sex and age population structure although the gender ratio was balanced (sex ratio 96). After war crisis 1739–1748 years has made a significant influence on marriages and natality. During 1739–1745 years, marriage rates were half as low as in the following years (3% instead of 6%). Birth rates reacted on the crisis more lateness. During 1741–1748 years, birth rates were also half the normal level (20% versus 40%). Natality level in Staryi Kodak (40%) is high by modern standards, but it was normal for this period, and even lower than in the Hetmanate (45%). Birth rates, including total birth rates (coefficient 6) in Staryi Kodak coincided with other old and large settlements on the territory of the Zaporizhzhian Lowland Army, but were lower than in the new settlements (Kamianske and Kamiaanka Starozhytnia). The average age of marriage was 25.9 years for males and 19.6 years for females, which was quite low compared to other settlements in the palanka. A feature of Staryi Kodak from the point of view of marriageability was the rather late age of reaching 100% marriageability among the male population (45–49 years old).

Key words: historical demography, Zaporizhian Sich, Ukrainian Cossacks, birth rate, marriage rate, Southern Ukraine.

Вступ. Старий Кодак – старе поселення на теренах Вольностей Війська Запорозького Низового, первинно сформоване як посад польської фортеці Кодак, побудованої в 1635 році навпроти першого з дніпровських порогів. У поселенні певний час містилася лоцманська берегова сторожа, яка перебралася сюди з Ненаситецького порогу. У фортеці, яка була захоплена військами Богдана Хмельницького в 1648 році, до 1709 року розміщувався гарнізон із запорозьких козаків. За часів Нової Січі склад поселення, відповідно, формувався із запорозьких козаків і втікачів зі Старосамарської сотні Полтавського полку, яка розташовувалася неподалік.

Попри значну бібліографічну традицію, присвячену Старому Кодаку (Палімпсест, 2008; Мицик, 2010; Мицик, 2011; Заруба, 2013; Дубуцький, 2015; Мицик, 2016; Мороз, 2017), вона переважно стосувалася самої фортеці як укріплення й лише зрідка зачіпала питання, пов'язані з історією посаду, а тим паче його залюдненості. Серед таких праць можна назвати дослідження Феодосія Макаревського (Макаревський, 2000), Віктора Заруби (Заруба, 2013), Олександра Харлана (Палімпсест, 2008).

Віктор Заруба хоча й не намагався визначити чисельність населення Старого Кодака

на ранньому етапі його існування, проте подав досить скромну характеристику цього населеного пункту: «Поza валами ще скромніший вигляд мала купка землянок, ліплянок, які становили початок майбутньої осади ...» (Заруба, 2013, с. 26–27). Трохи краще оцінити кількість населення на ранньому етапі поселення можна завдяки спостереженню Олександра Харлана на основі публікації Юрія Мицика спогадів Богуслава Маскевича, згідно з яким у слободі під замком було 60 будинків, у яких мешкали прийшли люди (Палімпсест, 2008, с. 22). На думку Олександра Харлана, у 1650 році частина населення Старого Кодаку переселилася до Нового Кодаку (Палімпсест, 2008, с. 25), утім кількість переселенців не наводилася. На основі плану 1769 року Олександр Харлан занотовував, що містечко в цей час складалося з двох слобід (західної та східної). Західна слобода була вдвічі більшою за східну, і, на його думку, виникла раніше (Палімпсест, 2008, с. 27). Обидві слободи було утворено в межах колишнього посаду фортеці (Палімпсест, 2008, с. 27), та чи мався зв'язок із колишнім поселенням у їхнього населення – питання дискусійне.

На думку Феодосія Макаревського, заселеність поселення ніколи не переривалася. Тут існувала запорозька берегова сторожа,

заснована ще в 1650-х роках, і вона не була ліквідована навіть під час каральних акцій російської акції проти запорозьких козаків 1709 року через підтримку гетьмана Івана Мазепи. Станом на 1768 рік він нарахував у поселенні 50 дворів і 32 бездвірні хати, а загальну кількість населення визначив у 1015 осіб (Макаревський, 2000, с. 180). Він також зазначав, що згодом поряд із поселенням виникло чимало зимівників, а після ліквідації Запорізької Січі багато козаків також вирішило оселитися в Старому Кодаку (Макаревський, 2000, с. 181). Це спричинено тим, що в 1775 році Старий Кодак було визнано державною слободою, «а його населення поповнилося колишніми запорозькими козаками, яких зганяли з насиджених місць у слободи та містечка ...» (Палімпсест, 2008, с. 28).

Старовинний характер поселення, яке мало церкву й укріплення, імовірно, став приводом для того, щоби сформувані саме хрестову намісню Київської митрополії в 1761 р. саме на базі цього поселення (хоча намісник, як відомо, мешкав не тут, а в більшому місті – Новому Кодаку), вона діяла до 1777 року. Документи, укладені священниками цієї хрестової наміснії, які мешкали в різних населених пунктах Кодаської й Самарської паланок, а саме сповідні розписи, сьогодні є найкращими джерелами, які відображають склад населення на території двох найстаріших паланок Запорізької Січі, оскільки менше підлягали цензурі Коша (котрий намагався приховати склад посполитого населення), відображали жінок і дітей (які в той час переважно не фіксувалися в документах), а також вік парафіян, що дає змогу використовувати їх як джерело з історичної демографії.

На це, зокрема, звернула увагу джерелознавець Любов Гісцова, яка вперше виявила ці документи, оцінила їх потенціал, навела у своїй публікації інформацію щодо загальної кількості населення та його станового розшарування на основі зведених таблиць у документах (Гісцова, 2006, с. 20–27).

Таким чином, можна підсумувати, що історико-демографічна інформація про населення Старого Кодаку має спорадичний характер, у кращому разі стосувалася визначення загальної чисельності населення, а спеціальні історико-демографічні дослідження ніколи не

проводилися. Певним зрушенням у цьому питанні стало виявлення Любов'ю Гісцовою сповідних розписів Старокодацької хрестової наміснії, які за своїм характером є добрим історико-демографічним джерелом (Гісцова, 2006, с. 20–27), утім історико-демографічний аналіз і критику цих джерел стосовно якості й надійності вміщеної в них історико-демографічної інформації не проводили.

Серед сповідних розписів Старокодацької хрестової наміснії збереглися документи за 1764, 1766 та 1769 років. Індекс Віпла, який аналізує достовірність джерела на основі округлення віку, допущеного укладачами документа, і порівняння результатів із типовою таблицею, продемонстрував, що найбільш вірогідним є саме документ за 1764 рік (Чирук, 2025). Це частково підтверджується також і тим, що загальна кількість населення в поселенні була більшою в сповідних розписах саме 1764 року, тобто періоду, більш наближеного в часі до формування наміснії, а отже, до того часу, коли намісники перебували під меншим впливом Кошової адміністрації, яка могла змушувати приховувати їх інформацію про певну кількість населення (Чирук, 2025).

Сповідний розпис Старого Кодак за 1764 рік зберігся не в повному обсязі – утрачено початок документа, який містив записи про 12 родин – усі родини духовенства й частину козацьких родин. На щастя, збереглася табличка з фінальними підрахунками наприкінці документа, що дає змогу загалом оцінити втрати. Так, у документі відсутня інформація про 62 особи (22 особи з духовенства й 40 осіб із козацтва), що становить 7% населення (ЦДІАУК. Ф. 127, оп. 1016, спр. 638). Тим не менше, на наш погляд, загалом це не заважає оцінити демографічну ситуацію в цьому населеному пункті на той рік, коли укладено документ, оскільки мається інформація про більшість населення й розмір соціальних груп, а отже, дані можна екстраполювати (окрім духовенства).

Метою статті є оцінювання історико-демографічної ситуації в поселенні Старий Кодак станом на 1764 рік на основі сповідного розпису Старокодацької хрестової наміснії.

Для цього поставлені такі завдання: проаналізувати склад населення (кількісний, статевіковий, становий), визначити окремі загальні та спеціальні демографічні показники

(коефіцієнт шлюбності, коефіцієнт народжуваності, сумарний коефіцієнт народжуваності, середній вік укладання шлюбів, віковий лаг між шлюбними партнерами), ретроспективно проаналізувати динаміку народжуваності й шлюбності задля виявлення кризових років.

Виклад основного матеріалу. Склад населення. Населення Старого Кодаку поділялось на духовенство (22%), козацтво (14%), посполство (79%), дворових (3%) і служителів (4,6%). Якщо розглядати його у віковому співвідношенні, то більшість населення становили люди працездатного та шлюбоздатного віку (15–59 років) – 52,8%, і трохи менше ніж половина населення становили діти до 14 років включно – 42,7%. Людей похилого віку (більше ніж 60 років) було дуже мало – 4,5%. При цьому чоловіків у похилому віці спостерігалось вдвічі більше за жінок (6% проти 3%), що могло бути спричинено підвищеною смертністю серед жінок (наприклад, унаслідок частих пологів).

Статевікова структура населення демонструє, що воно належало до прогресивного типу, якому властиві висока смертність, яка компенсувалася високою народжуваністю (див. рис. 1). Фіксується викривлення статевікової структури внаслідок катаклізму, найімовірніше, спровокованого російсько-турецькою війною 1735–1739 років. Пік демографічної проблеми (менша кількість народжень) припадав на післявоєнні роки (1740–1744 рр.) і був вищим серед чоловічого населення. Найбільш відчутно проблема спостерігалася серед

козацької верстви, де в період 1740–1744 рр. узагалі не фіксувалося дітей чоловічої статі, а дівчат було небагато. У період 1735–1739 рр. хлопчиків серед козаків також було народжено (чи вижило) значно менше, ніж в інші періоди, тоді як дівчат було багато (ЦДІАУК. Ф. 127, оп. 1016, спр. 638).

Статеве співвідношення було майже рівним, із незначним переважанням жінок (коефіцієнт статевого співвідношення 96). У козацької верстви дещо превалювали чоловіки (коефіцієнт статевого співвідношення 108), тоді як серед посполства, навпаки, – жінки (коефіцієнт статевого співвідношення 94).

Співвідношення статей у різних статевосоціальних групах мало певні відмінності (див. рис. 2). Найбільша різниця простежувалася між козацтвом і дворовими. Так, наприклад, у віці 10–14 років хлопців-козаків меншало, а дворових, навпаки, більшало. У віці 15–19 років збільшувалася частка дівчат серед козаків, а серед посполитих зменшувалася (ЦДІАУК. Ф. 127, оп. 1016, спр. 638).

Шлюбність. Аналіз шлюбного ринку демонструє, що чоловіки починали подружнє життя пізніше за дівчат. У віці 15–19 років 43% дівчат уже перебували в шлюбі, тоді як серед хлопців – жодного (див. рис. 3). Парубки починали одружуватися тільки у віковій групі 20–24 роки, і то цих одружень було небагато (лише 16%). На відміну від інших населених пунктів, у Старому Кодаку 100% шлюбність серед чоловіків фіксується в старших вікових

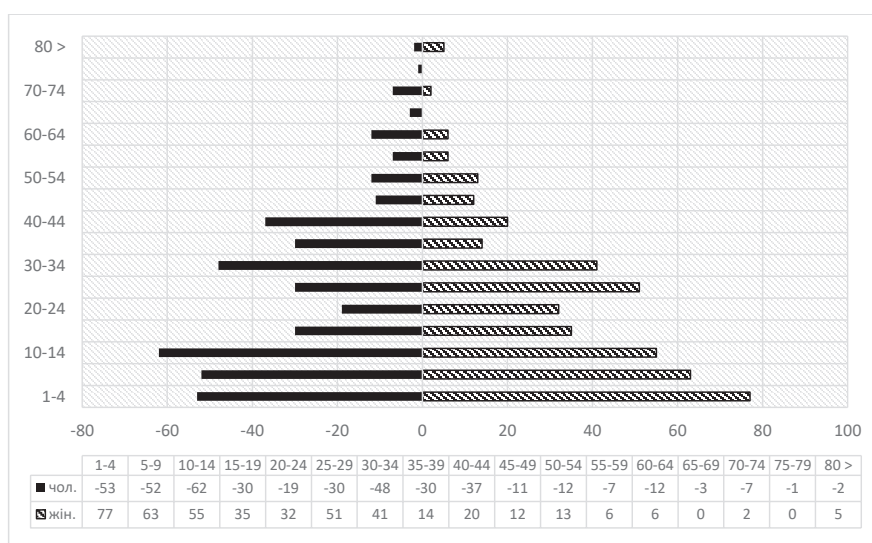


Рис. 1. Статевікова структура населення, Старий Кодак, 1764 р.

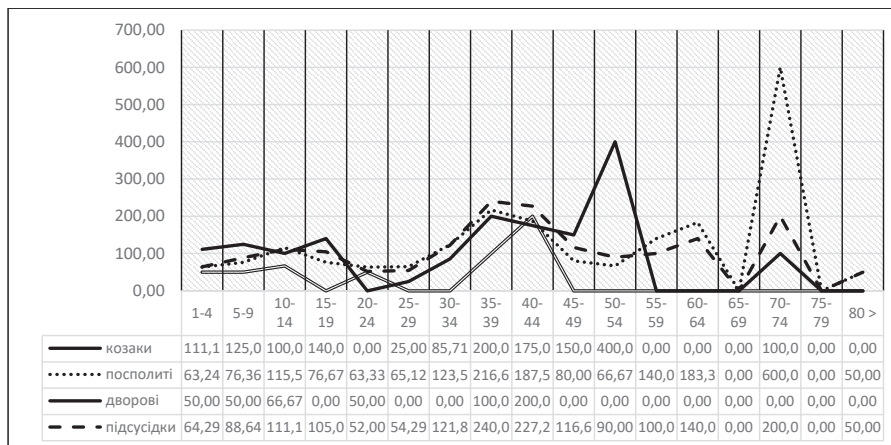


Рис. 2. Співвідношення статей у різних статевих-соціальних групах, Старий Кодак, 1764 р.

групах (45–49 років), тоді як у Кам'янському це відбувалося ще у віці 30–34 роки, у 25–29 років, у Новому Кодаку – тільки у віці 65–69 років, у Кам'янці Старожитній – у 50–54 роки (ЦДІ-АУК. Ф. 127, оп. 1016, спр. 638).

У віці 50–54 роки прослідковується різке зменшення частки жіночих шлюбів, що свідчить про настання періоду першого вдівства, причому переважно серед чоловіків. У віці 65–69 років шлюбів серед жінок немає, а отже, чоловіки укладали шлюби з молодшими партнерами.

Середній вік укладання шлюбів становив 25,9 року для чоловіків та 19,6 року для жінок. Найвищим вік укладання шлюбів був у посполитих (25,8 року в чоловіків і 19,7 року в жінок), а найнижчим – у козацтва (23 роки серед чоловіків, 19 років у жінок). Цікаво, що вік укладання шлюбу був дуже високим серед жінок дворових (більше ніж 32 роки), натомість серед жінок підсусідків він, навпаки, був низьким (18 років) (див. таблицю 1).

Шлюби укладалися переважно з великою (6–10 років) і дуже великою (понад 11 років) різницею у віці, особливо серед козацького стану (див. таблицю 2).

Загальний коефіцієнт шлюбності за 1753–1762 роки становив 10,19% та був вищим серед посполитих, аніж серед козаків (10,36% проти 9,18%).

Народжуваність. Загалом протягом життя жінка народжувала близько 6 дітей. Цей показник називається «сумарний коефіцієнт народжуваності». Найвищим він був серед посполитих, а в козацтва дещо меншим. Дворові й підсусідки протягом життя мали вдвічі менше дітей, ніж посполиті (див. таблицю 3).

Загальний коефіцієнт народжуваності за період 1754–1763 рр. становив 40,21%. При цьому народжуваність серед козацької верстви дещо перевищувала народжуваність у середовищі посполитих (42,32% проти 39,86%). Схоже, козаки прагнули мати більше дітей, але на заваді цьому стояв коротший період перебування у шлюбі.

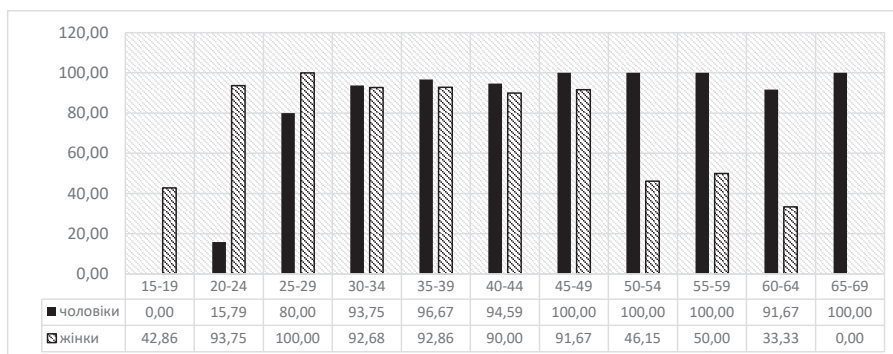


Рис. 3. Вікова структура шлюбного ринку, Старий Кодак, 1764 р.

Таблиця 1

Середній вік укладання шлюбів, Старий Кодак, 1764 р.

Стан	Чоловіки	Жінки
Козаки	23,33	19,00
Посполиті	25,87	19,76
Підсусідки	25,34	18,52
Дворові	20,00	32,50
Разом	25,96	19,63

Таблиця 2

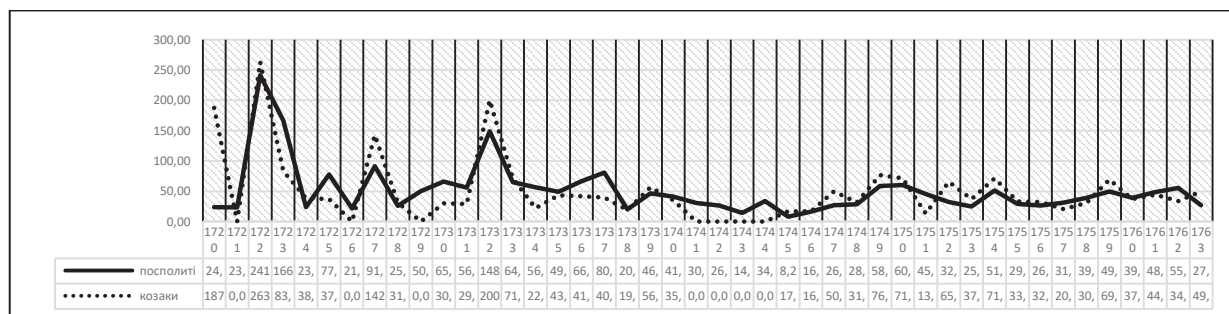
Віковий лаг між шлюбними партнерами, Старий Кодак, 1764 р.

Стан	0	1–5	6–10	11 і >
Козаки	0	7	7	13
Посполиті	0	44	60	59
Разом	0	51	67	72

Таблиця 3

Соціальний розподіл сумарного коефіцієнта народжуваності, Старий Кодак, 1764 р.

Стан/соціальна категорія	Сумарний коефіцієнт народжуваності
Козаки	5,28
Посполиті	6,1
Підсусідки	3,18
Дворові	3,75
Разом	5,96

**Рис. 4. Динаміка загальних коефіцієнтів народжуваності зі становим розшаруванням, Старий Кодак, 1720–1763 рр., %**

Динаміка народжуваності показала просідання з 1739 по 1748 роки, що може свідчити про післявоєнну кризу. Особливо гострою вона була серед козацтва в період між 1741 та 1744 роками (нульові показники народжуваності) (див. рис. 4).

Показовою є динаміка шлюбності в ретроспективі, з якої очевидно є відсутність укладених шлюбів протягом війни 1735–1739 років і протягом післявоєнних років, які, імовірно, були економічно складними. Шлюби укладаються тільки в 1740-х роках, при цьому серед

посполитих дещо раніше, ніж серед козаків. Помітно кілька кризових років, серед них – 1747 та 1750 роки, що, швидше за все, пов'язано з чумою. Загальний коефіцієнт шлюбності за період 1741–1762 рр. становив 11,17% (див. рис. 5). Істотної різниці між загальним коефіцієнтами шлюбності в Старокодацькій хрестовій намісній не помічено (найвищий коефіцієнт шлюбності на рівні 15% зафіксований у Кам'янці Старожитній, але ця різниця не була статистично значимою).

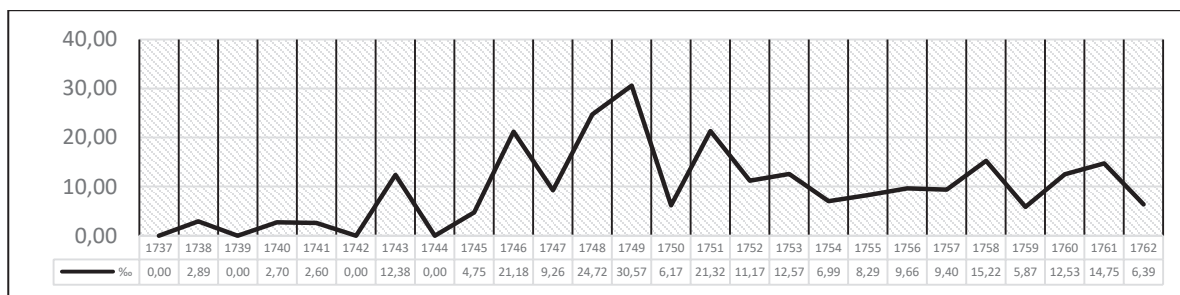


Рис. 5. Динаміка загальних коефіцієнтів шлюбності, Старий Кодак, 1737–1762 рр., %

Висновки. Загалом склад населення Старого Кодаку, а також загальні тенденції в динаміці народжуваності та шлюбності збігаються з відповідними показниками інших населених пунктів Кодаської та Самарської паланок цього часу. Зокрема, як і в інших населених пунктах Кодаської та Самарської паланок, помітний суттєвий негативний вплив війни 1735–1739 років на демографічну структуру населення, народжуваність і шлюбність. Так, помітною є нестача чоловіків, народжених між 1735 та 1749 роками, хоча загалом коефіцієнт співвідношення статей був досить збалансованим (жінок і чоловіків було майже порівну) з незначним превалюванням жінок (коефіцієнт співвідношення статей 96). Така «рівність» статей досягалася переважно за рахунок посполитого населення, бо серед козацтва переважали чоловіки (коефіцієнт співвідношення статей 108).

Післявоєнна криза одразу позначилося на коефіцієнтах шлюбності, які протягом 7 післявоєнних років (із 1739 по 1745 роки включно), як і під час війни, залишалися вдвічі нижчими за звичайний рівень (3% замість 6%). Дещо пізніше (з 1741 по 1748 роки включно) вона позначилася й на коефіцієнтах народжуваності, які в цей час у середньому також були вдвічі нижчими, аніж за нормальної ситуації (20% проти 40%). А отже, кризові наслідки війни загалом охоплювали 10 років (із 1739 по 1749 роки).

Рівень загального коефіцієнта народжуваності (40,21%), який фіксувався в Старому Кодакі протягом мирних років, зокрема в 1764 р., згідно з прийнятими сьогодні мірками, вважається надвисоким показником народжуваності (Волошин, 2023, с. 271). Проте цей показник відповідав тогочасній європейській нормі згідно з Массімо Ліві-Баччі, причому був навіть ближчим до західноєвропейських показників (коливалися в межах від 35 до 40%)

ніж до східноєвропейських (значно перевищували 40%) (Баччі, 2010, с. 149). При цьому він був нижчим, ніж у Гетьманщині, Юрій Волошин на прикладі Пирятинської протопопії у XVIII ст. визначив його на рівні 48% (Волошин, 2023, с. 271).

Показники народжуваності, у тому числі сумарні коефіцієнти народжуваності (загальна кількість дітей, яку мала одна жінка впродовж свого життя), у Старому Кодакі збігалися (сумарний коефіцієнт народжуваності – 6, загальний коефіцієнт народжуваності – 40%) з іншими старими й великими населеними пунктами на теренах Війська Запорізького Низового (Новий Кодак, Романково), але були суттєво нижчими, ніж у менших і молодших населених пунктах, таких як Кам'янське та Кам'янка Старожиття (сумарні коефіцієнти народжуваності – 8 і 9,93 відповідно, загальні коефіцієнти народжуваності – 46% і 51% відповідно).

Середній вік укладання шлюбів (25,9 років у чоловіків і 19,6 років у жінок) був досить низьким порівняно з іншими населеними пунктами Кодаської та Самарської паланок. При цьому домінували шлюби з великим (понад 11 років) віковим лагом між шлюбними партнерами, що може пояснюватися нестачею шлюбних партнерів відповідного віку на шлюбному ринку через його вузькість.

Особливістю Старого Кодаку з погляду шлюбності був доволі пізній вік настання 100% шлюбності серед чоловічого населення (45–49 років). Таким чином, від 7% до 5% чоловіків у віці від 30 до 44 років включно залишалися холостими. Це могло бути пов'язано з різними обставинами, зокрема економічного характеру, утім можна припустити, що ці люди такий тривалий час не зв'язували себе шлюбними стосунками через службові обов'язки (для Коша або як лоцмани).

Список використаних джерел:

- Баччи, М. Л. (2010). Демографическая история Европы. Санкт-Петербург : Alexandria, 304 с.
- Волошин, Ю. (2023). Парафіяльна спільнота. Пирятинська протопопія другої половини XVIII ст. (соціально-історичний та історико-демографічний виміри). Львів: Укр. католический університет. 420 с.
- Гісцова, Л. (2006). Сповідна книга Старокодацької Запорозької хрестової намістії 1766 року як джерело до вивчення історії поселень вольностей військових. *Січеславський альманах*. № 2. С. 20–27.
- Дубецкий, М. (2015). Ч. 2. Кодак. Пограничная крепость и её окрестности. *Летопись Екатеринославской архивной учёной комиссии*. Дніпропетровськ, Т. 2. С. 353–499.
- Заруба, В. (2013). Фортеця над Кодацьким порогом. Дніпропетровськ : Ліра, 60 с.
- Макаревский, Ф. (2000). Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии: церкви и приходы прошедшего XVIII столетия. Репринтне відтворення видання (Екатеринослав, тип. Я. М. Чаусского, 1880). Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 1080 с.
- Мицик, Ю. А. (2016). З історії Кодака та його околиць. *Український археографічний щорічник*. Вип. 19/20. С. 424–430.
- Мицик, Ю. А. (2010). Початкова історія Кодака у світлі документації коронного гетьмана Конецпольського. *Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження*. № 8. С. 25–32.
- Мицик, Ю. А. (2011). Про участь чигиринців у заселенні нашого краю у часи Нової Січі. *Січеславський альманах : збірник наук. праць з історії укр. козацтва*. № 6. С. 85–89.
- Мороз, В. С. (2017). Буря. Другий штурм Кодака. *Наддніпрянська Україна: історичні події, процеси, постаті*. № 15. С. 3–18.
- Репан, О., Старостін, В., Харлан, О. (2008). Палімпсест. Коріння міста: поселення XVII–XVIII століть в історії Дніпропетровська. Київ : Укр. пропілеї, 269 с.
- Центральний державний історичний архів України, м. Київ. Ф. 127, оп. 1016, спр. 638, арк. 81–110 зв. (1764 р.).
- Чирук, С. В. (2025). Сповідні розписи Старокодацької намістії 1760-х років як джерела з історичної демографії Нового Кодаку. *Universum Historiae et Archeologiae*. Vol. 6 (31) (рукопис).

References:

- Bachchi, M. L. (2010). Demograficheskaya istoriya Evropy [Demographic history of Europe]. Sankt-Peterburg : Alexandria. 304 s. [in Russian].
- Voloshyn, Yu. (2023). Parafialna spilnota. Pyriatynska protopopiia druhoi polovyny XVIII st. (sotsialno-istorychnyi ta istoryko-demohrafichnyi vymiry) [Parish community. Pyriatyn protopopia of the second half of the 18th century. (socio-historical and historical-demographic dimensions)]. Lviv: Ukr. katol. un-t, 2023. 420 s. [in Ukrainian].
- Histsova, L. (2006). Spovidna knyha Starokodatskoi Zaporozkoi khrestovoi namistii 1766 roku yak dzherelo do vyvchennia istorii poselen volnostei viiskovykh [The confessional book of the Starokodak Governorate of 1766 as a source for studying the history of military liberties settlements]. *Sichoslavskyi almanakh*. № 2. S. 20–27 [in Ukrainian].
- Dubeckij, M. (2015). Chastyna 2. Kodak. Pogranichnaya krepost i eyo okrstnosti. *Letopis Ekaterinoslavskoj arhivnoj uchyonoj komissii*. Dnipropetrovsk. T. 2. S. 353–499 [in Russian].
- Zaruba, V. (2013). Fortetsia nad Kodatskym porohom. [Fortress above the Kodatsky Rapid]. Dnipropetrovsk : Lira, 60 s. [in Ukrainian].
- Makarevskij, F., (2000). Materialy dlya istoriko-statisticheskogo opisaniya Ekaterinoslavskoj eparhii: cerkvi i prihody proshedshego XVIII stoletiya. [Materials for the historical and statistical description of the Ekaterinoslav diocese: churches and parishes of the past 18th century]. Reprintne vidtvorennia vidannya (Ekaterinoslav, tip. Ya.M. Chausskogo, 1880). Dnipropetrovsk: Dnirokniga, 1080 s. [in Russian].
- Mytsyk, Yu. A. (2016). Z istorii Kodaka ta yoho okolyts. [From the history of Kodak and its surroundings]. *Ukrainskyi arkheohrafichnyi shchorichnyk*. Vyp. 19/20. S. 424–430 [in Ukrainian].
- Mytsyk, Yu. A. (2010). Pochatkova istoriia Kodaka u svitli dokumentatsii koronnoho hetmana Konetspol'skoho [The early history of Kodak in the light of the documentation of Crown Hetman Koniiecpolskii]. *Prydniprovia: istoryko-kraieznachchi doslidzhennia*. № 8. S. 25–32 [in Ukrainian].
- Mytsyk, Yu. A. (2011). Pro uchast chyhyryntsyv u zaseleni nashoho kraiu u chasy Novoi Sichi [About the participation of the Chygyryn people in the settlement of our region during the times of the Nova Sich]. *Sichoslavskyi almanakh : zb. nauk. prats z istorii ukr. kozatstva*. № 6. S. 85–89 [in Ukrainian].

Moroz, V. S. (2017). Buria. Druhyi shturm Kodaka [Second onslaught of Kodak]. *Naddniprianska Ukraina: istorychni podii, protsesy, postati*. № 15. S. 3–18 [in Ukrainian].

Repan, O., Starostin, V., Kharlan, O. (2008). Palimpsest. Korinnia mista: poselennia XVII–XVIII stolit v istorii Dnipropetrovska. [Palimpsest. The roots of the city: settlements of the 17th and 18th centuries in the history of Dnipropetrovsk]. Kyiv : Ukr. propilei, 269 c. [in Ukrainian].

Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv [Central State Historical Archive of Ukraine, Kyiv]. F. 127, op. 1016, spr. 638, ark. 81–110 zv.

Chyruk, S. V. (2025). Spovidni rozpysy Starokodatskoi namisnii 1760-kh rokiv yak dzherela z istorychnoi demohrafii Novoho Kodaku [Confessional lists of the Starokodak Governorate from the 1760s as sources for the historical demography of Novyi Kodak]. *Universum Historiae et Archeologiae*. Vol. 6 (31) (manuscript) [in Ukrainian].